

Ministerskiftet

Taler

Jakob Sverdrup

- 1 Konsulatsagen har skaffet os to Ministerkriser - eller ialfald været paa Vei til at
skaffe os to - en i 1892 og en i 1893. Da Storthingets Flertal i 1892 havde
vedtaget 10de-Junibeslutningen, søgte den Steenske Regjering i private Samtaler
med Kongen at faa vide hans Mening; og da den bragte i Erfaring, at Kongen
5 ikke saa sig istand til at tage Beslutningen tilfølgelse eller ialfald maatte forlange
Afgjørelsen udsat, indleverende Regjeringen sine Afskedsansøgninger.
Konsulatsagen blev altsaa ikke indbragt i grundlovsmæssig sat Statsraad;
Regjeringen grundede sin Afsked paa private Konferancer med Kongen. Denne
Fremgangsmaade var visselig ikke rigtig; det er i grundlovsmæssig sat Statsraad,
10 at Regjeringen ifølge vor Forfatning skal give Kongen sit Raad, og det er der han
skal fatte sin Beslutning. Statshandlinger skal ikke grundes paa Privatsamtaler,
men paa Forhandlinger i Statsraadet, saadan som Grundloven selv har bestemt
det.
- 15 Da den Steenske Regjering havde indleveret sine Afskedsansøgninger, meddelte
den Storthinget, at saalænge Ansøgningerne laa uafgjorte paa Kongens Bord,
vilde den ikke benytte sig af sin grundlovsmæssige Ret til at møde i Storthinget
og deltage i dettes Forhandlinger. Herpaa svarede Storthingets Flertal, at naar
Regjeringen ikke vilde møde i Thinget, saa vilde Thinget ikke arbeide, og Følgen
20 heraf blev, at Storthinget gik ledig i nær 4 Uger uden at bestille nogen Verdens
Ting. En saadan Tilstand var selvfølgelig alt annet end behagelig. De radikale
Blade søgte da ogsaa at trøste Thingmændene saa godt de kunde. De talte om, at
nu stod Storthinget paa Vagt, de talte om Thingmændenes Vagthold osv., men
indtil denne Dag har endnu ikke nogen opdaget, hvad det var, Thinget stod paa
25 Vagt for.

Saadan kunde det ikke være ved i det uendelige. Da et Par Uger var gaaet hen,
begyndte den ene Thingmand at sige til den anden: I Grunden har det dog ikke
slig forfærdelig Hast med Konsulatsagen, Afgjørelsen af den kan udstaa! Og den

26de Juli 1892 sagde hele Stortinget: Konsulatsagen kan udstaa! Da henstillede nemlig Stortinget enstemmig til det Steenske Ministerium, at efterkomme Kongens Anmodning om at tage de fremlagte Afskedsansøgninger tilbage samtidig med, at Konsulatsagens Behandling udsattes

35

indtil videre. Og dette "indtil videre" blev af Forslagsstilleren, Repræsentant Michelsen, forklaret didhen, at det kun skulde være en Udsættelse i det sikre Haab, "at Tiden vilde bringe en tilfredsstillende Løsning". Og mange af Thingmændene forstod dette saa, at Sagen fik udstaa kortere eller længere Tid, indtil der aabnede sig Udsigt til en heldig Løsning.

40

Denne Beslutning er en af de faa lyse Punkter i denne bedrøvelige Historie. Ved den kunde man haabet, at Sagen vilde kommet ind i et mere sindigt og fornuftigt Spor. Saa skulde imidlertid ikke ske. Man slog sig til Ro Vinteren over, men da Stortinget traadte sammen i 1893, pressede den Steenske Regjering Konsulatsagen frem paany, uagtet den stod ganske i den samme vanskelige Stilling som i 1892. Tiden havde endnu ikke bragt nogen "tilfredsstillende Løsning". De samme Grunde, som talte for Udsættelse i 1892, talte for Udsættelse i 1893. Ved at presse Sagen paany, opnaaede man bare, at Striden blev yderligere tillspidset og Knuden vanskeligere at løse.

50

Vistnok havde det Steenske Ministerium, da det den 27de Juli 1892 efterkom Stortingets Anmodning og gik ind paa Konsulatsagens Udsættelse, erklæret, at det forstod Udsættelsen saa, at den ikke skulde vare udover Budgetterminen, det vil sige ikke udover 30te Juni 1893, medmindre Stortinget bestemte det anderledes. Der er intet at sige paa, at Regjeringen for sin Del tog dette Forbehold, naar den fandt et saadant Forbehold nødvendigt. Men en Ting har man dog her Lov til at spørge om: Naar Konsulatsagen i 1893 forelaa ganske i den samme vanskelige Stilling som i 1892, naar der endnu ikke havde aabnet sig nogen Udsigt til en heldig Løsning - kunde man da ikke have ventet, at Regjeringen havde æsket Stortingets Mening, før den atter tog Sagen op til Afgjørelse? Kunde man ikke have ventet, at Regjeringen havde spurgt Stortinget, om det ønskede, at sagen fremdeles skulde udstaa; thi at Stortinget havde det i sin Magt at lade Sagen udstaa ogsaa udover 30te Juni 1893, derom er der ingen Tvivl. Hensynsfuldhed overfor Nationalsforsamlingen burde have tilsagt Regjeringen at vælge denne Vei. Der er ogsaa adskillig Grund til at tro, at dersom Regjeringen havde valgt denne Fremgangsmaade, da var Sagen bleven yderligere udsat. Det blev ialfald senere oplyst, at en Mand som Præsident G.

65

70 Nilsen i en Samtale med Kongen havde udtalt, at han var af den Mening, at Konsulatsagen burde have udstaaet indtil Valgene i 1894 var over, og det er ikke Tvivl om, at denne Mening var den rette.

Der var i 1893 ligesaa stærke Grunde for Konsulatsagens Udsættelse som i 1892.
75 Jeg vil nu lægge til: Der var i 1893 endnu stærkere Grunde. Thi hvad var skeet i Mellemtiden? I Mellemtiden var det skeet, at den svenske Regjering for første Gang siden Foreningens Stiftelse havde erkjendt, at de unionelle Forhold bør ordnes paa Ligestillethedens Grund. Dette er skeet i Protokollen af 14de Januar 1893 ført paa Stockholms Slot. Lad være, at der i denne Protokol findes et og
80 andet, som vi skulde ønsket anderledes, - hvad der er det afgjørende, det betydningsfulde i den, det er, at den erkjender Ligestilletheden, Ligeberettigelsen som den Grund, hvorpaa Forholdet mellem de to Riger maa bygges.

Herved er der opnaaet et Grundlag for en frugtbar Forhandling; der er
85 opnaaet det Grundlag, som vi Nordmænd fra Foreningens første Stund af har krævet, at Sverige skulde erkjende. I Hovedopfatningen af Unionen staar de to Folk hinanden nu nærmere end nogensinde. Det forholder sig ikke saa- som maaske nogle tror - at under den nuværende Strid har den svenske Regjeringen og den svenske Rigsdag holdt en knyttet Næve op imod os; da kunde det ligge
90 nær for os at tænke: Ja, saa faar vi betale med samme Mynt! Nei - Sandheden er, at den svenske Regjering med Tilslutning af Rigsdagen nu for første Gang har erklært sig villig til at forhandle paa Ligestillethedens Grund.

Var det under disse Forhold ikke letsindigt af os at afslaa enhver Forhandling?
95 Vil nogen Statsmand i den hele Verden forstaa en saadan Optræden? Efter mange og lange Kampe har Sverige omsider erkjendt det Grundlag for Forhandling, som vi fra vor Side altid har forlangt, og saa svarer vi: Nei - nu vil vi ikke forhandle. Man siger: "Der kommer saa intet ud af en slig Forhandling. Vi har prøvet den Vei før, og den har ikke ført til nogen Ting". Ganske vist, det
100 er saa sandt, som det er sagt. Vi har god Grund til at beklage os over de Opfatninger af Unionen og af Forholdet mellem de to Folk, som har gjort seg gjældende i vide Kredse i Sverige. Men saa faar det ogsaa erindres, at før har de to Folk været uenige om selve Grundlaget for Forhandlingerne, og da kan det ikke undre nogen, at der ikke kom noget ud af dem. Nu derimod staar Sagen
105 anderledes, nu er der Enighed om Grundlaget, og da burde der være gjort et Forsøg. Det havde været vor Pligt mod os selv og mod den hele Halvø.

110 Slig som det radikale Parti nu stiller sig, ser det ud, som om vi vil Strid, vil Kiv og Splid, uagtet der bydes os Forhandlinger paa Ligestillethedens Grund.

Og skulde - mod Forventning - Forhandlingerne vise sig frugtesløse, nu vel - saa var ogsaa det er Resultat. Vi vidste da, hvor vi havde det andet Folk henne, og vi vilde da med saameget bedre Bevidsthed og med saameget større Sikkerhed
115 kunne drøfte og vælge de videre Skridt. Nu ved vi ikke, hvor vi har det andet Folk. Man svarer: jo, det ved vi meget vel, læs kun, hvad en Del svenske Blade skriver! Men de storsvenske Aviser er ikke det samme som det svenske Folk, naar dette har talt gennem sine lovlige Institutioner, sin Nationalforsamling og sin Regjering. Derfor maa der Forhandlinger til, aaben og grei Forhandling paa
120 Ligestillethedens Grund. Lad os vælge den Vei, da er i angerløse. Vi har da gjort, hvad der er vor Pligt, vi har da gjort hvad vi kan, forat skaffe en fredelig Løsning, og vil vil da staa med Ære overfor Historiens Dom. Endnu har intet Menneske og endnu har intet Folk havt Skam eller Skade af at gaa den fredelige Forhandlingens Vei, naar det er skeet med klar Fastholden af, hvad der er dets
125 gode Ret; det norske Folk vil heller ikke have Skade eller Vanære deraf.

Alt var imidlertid forgjæves overfor det Steenske Ministerium. Intet norsk Ministerium har havt saa gode Udsigter til at gennemføre Norges berettigede Krav som det Steenske, men det magtede ikke sin Opgave, eller rettere: det
130 forstod ikke at vælge de rette Midler til dens Løsning. Det afbrød Udsættelsen af Konsulatsagen, indgav sine Afskedsansøgninger og fik sin Afsked. Det vilde ikke æske Stortingets Mening om, hvorvidt Sagen burde udsættes til over Valgene, og det vilde intet Hensyn tage til den Erkjendelse, som var kommet fra svensk Side.

135 Træffende er der blevet sagt om dette Ministerium, at det faldt paa "selvskabte Vanskeligheder"; det laa under for sin egen Mangel paa politisk Even og Klogskab, Naar det maatte træde af, da har det alene sig selv at takke derfor.

140 Stortingets Flertal kunde have opretholdt Flertalsstyret, om det havde villet; et Flertalsstyre falder i Regelen ikke uden egen Skyld. Partiet kunde have fulgt den Vei, Stortinget anviste ved Konsulatsagens Udsættelse i 1892, det kunde have sagt: det er nødvendiggere, det er bedre at opretholde Flertalsstyret end at faa presset Konsulatsagen frem. Kunde Partiet finde sig i at udsætte Konsulatsagens
145 Afgjørelse i 1892, saa kunde det vel have fundet sig i det samme i 1893. Det manglede heller ikke paa dem blandt Regjeringens egne Meningsfæller, der

raadede til at gaa den Vei. Men de talte for døve Øren.

- 150 De Radikale pleier at fremstille det, som om det var Høire, der styrtede det Steenske Ministerium; det faldt, siger man, fordi der fandtes 10 Mand, der var villige til at danne et nyt Ministerium. Dette er at stille Sagen paa Hovedet. Det sande er, at da det Steenske Ministerium selv havde undergravet sin Stilling og gjort sig umuligt, da var der Mænd, som var villige til at danne en ny og anden
- 155 Regjering. Det er Flertallet selv, som har fremkaldt det Mindretalsstyre, som vi nu har. Dets Dannelse var blevet en politisk Nødvendighed, dersom Landet ellers skulde have nogen Regjering. Der indtræder undertiden den Slags Nødvendigheder ogsaa i parlamentarisk styrede Folks Liv. En saadan Nødvendighed forelaa, da det Steenske Ministerium dannedes i 1891. Den
- 160 Steenske Regjering begyndte som en Mindretalsregjering, den blev dannet af en politisk Gruppe, som ikke havde Flertal i Stortinget. Den kunde fra første Stund af have været en Flertalsregjering, dersom det moderate Venstres Krav i 1891 paa at blive repræsenteret i Ministeriet var blevet imødekommet. Men dette Krav blev afvist, det radikale Parti valgte at danne et Mindretalsstyre, og
- 165 det Steenske Ministerium begyndte sit Liv som et saadant. Først efter Valget i 1891 blev den Steenske Regjering et Flertalsstyre. Det nuværende Stangske Ministerium er saaledes ikke det første, der er begyndt som et Mindretalsstyre, efterat Statsraaderne fik Adgang til Stortingets Forhandlinger.
- 170 Man faar have hvad Mening, man vil, om den nuværende Regjerings Politik, - vi har ikke Lov til at tro andet om dens Medlemmer end, at naar de traadte ind i Kongens Raad, da var det, fordi de saa det som sin Pligt mod sit Folk og sit Land. De har villet, at Folket endnu engang ved Valgurnerne skulde faa Anledning til at udtale sin Mening, de har villet, at Folket gennem Valgene
- 175 skulde afgjøre, om vi skal fare videre frem paa den radikale Politiks Bane eller ikke. Er der nogen Situation, hvori Vælgerne har et uafviseligt Krav paa at faa udtale sig, saa er det dog vel i en saadan som den, hvori vort Land nu befinder sig. De har Krav paaa at faa lægge sit Lod med i Vægtskaalen, de har Krav paa at faa sige sit Ord, førend Landet føres ud i videre Ulykker, og de vil ikke dadle den
- 180 Regjering, som har givet dem Anledning hertil. Den har derved kun hævdet, hvad der er de norske Vælgeres gode og ubestridelige Ret.

- 185 Hvad er saa Følgen bleven af det radikale Partis Unionspolitik? For

Konsulatsagens Vedkommende ligger det klart i Dagen. Den er kjørt fast, Vognen er kjørt i Grøften. "Det er eders Skyld, det er de Moderates og Høires Skyld" - saa tilraaber de Radikale os: men naar en Vogn gaar i Grøften, hvis er
190 saa Skylden? Er det deres, som holder Tømmerne og styrer Hestene, eller er det deres, som gaar ved Siden av Vognen og tilraaber de kjørende: brug dog en Smule Forsigtighed, far frem med Forstand, ellers gaar det galt? Enhver vil svare: det er deres Skyld, som holder Tømmerne og styrer Hestene.

195 Men hvad skal saa Enden blive? Det er visselig et Spørgsmaal, som i disse Dage rører sig i Mangfoldiges Sind. Spørger man de Radikale selv: hvad vil I gjøre, hvad skal der ske, dersom I efter Valgene kommer tilbage med Flertal i Storthinget - saa svares der i Regelen: da faar selvfølgelig Kongemagten give efter. Men dersom nu det ikke sker? Dersom Kongemagten finder at maatte
200 indtage den samme Holdning som før - og det er en Mulighed, som de Radikale dog vel maa tænke sig - hvad saa? I Regelen faar man intet Svar paa dette Spørgsmaal, hvad enten det er, fordi man ikke ved, hvad man skal svare, eller det er, fordi Svaret vilde blive af en saadan Art, at man nødig tager det paa sine Læber. Men noget kan vi dog slutte, naar vi følger den radikale Politiks
205 Udvikling i de to sidste Aar. Det radikale Parti har kastet Broerne af bag sig, det har brændt sine Skibe; det er kommet ind paa et Skraaplan, og det har efter al menneskelig Beregning ingen anden Udvei end at lade sig glide videre nedover Skraaplanet. Der er ingen Sandsynlighed for, at det radikale Parti vil faa sin Vilje gennemført i Udenrigsministerspørgsmaalet og i Konsulatsagen efter denne
210 Linje, som det har valgt. Men hvad saa? Jo, da er der ikke mere end en af to Muligheder tilbage. Enten maa Partiet foretage et ydmygende Tilbagetog, ydmygende ikke alene for seg selv, men ydmygende for Storthinget og derigjennem ogsaa for det norske Folk, thi hvad der ydmyger Storthinget, det ydmyger ogsaa det norske Folk - eller ogsaa nødes det til at trænge videre frem
215 paa den Bane, det har betraadt, indtil det med Logikens og Konsekventsens ubønhørlige Magt drives ud over Forfatningens Grændser og ind i de revolutionære Skridt. Og at dette sidste ikke ligger ganske udenfor Partiets Tanke, det ser vi af den Tale, der er bleven ført om Sammenkaldelsen af en grundlovgivende Forsamling med suveræn Ret til at give Landet en ny
220 Forfatning - det vil sige: til at indføre Republiken.

Maa ikke slige Fremtoninger aabne Øinene paa nogen hver?

Maa de ikke bringe enhver Vælger til alvorlig, roligt og grundigt at spørge sig

selv, hvor han vil staa, saa han paa Valgdagen med god Samvittighed kan lægge sin Stemmeseddel i Urnen?

Hvilken Politik skal vi saa følge? Min Mening herom vil, efter hvad der ovenfor
230 er udviklet, ikke være tvivlsom. Det radikale Venstres Politik fører ikke til det,
som godt er. La od reise en utrættelig og kraftig Modstand imod den; og lad os
samle os om den Politik, hvorom alle, Storthing og Regjering, var enige i 1886,
det gamle Venstres Politik. Lad os samle os om den Politik, som søger at bevare
det gamle Gode: Foreningen mellem de to Folk, til samme Tid som den søger -
235 og det snart - at naa det nye Gode: den fulde ubeskaarne Ligestillethed, den
fulde Meddelagtighed og Medansvarlighed i Ledelsen af de fælles udenrigske
Anliggender. Lad det være vort Maal! Og lad os paa dette Grundlag faa en aaben
og ærlig Forhandling Ansigt til Ansigt med det andet Folk. Lad os forhandle om
en ærefuld Løsning af Udenrigsministerspørgsmaalet, og lad os - dersom vi
240 ønsker særskilt Konsulatvæsen - forhandle om Opløsningen af det bestaaende
Fælleskab - alt med klar Fastholden af, hvad der baade i Udenrigsministersagen
og Konsulatsagen er Norges gode Ret. Dette er Veien til et fredeligt Opgjør.
Denne Vei er norsk til samme Tid som den er sindig og klog. Gaar vi den, da vil
vor Politik endnu kunne bringes ind i et heldigt Gjænge. Om denne Politik vil
245 alle de samle sig, der ønsker at bygge paa Fædrenes Grund, hvad Meningsforskjel
der end for øvrigt maatte være blandt dem om andre politiske Spørgsmaal.

Kilde

Jakob Sverdrup: Den politiske Situation. Foredrag. Kristiania 1894.

250

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/ministerskiftet>

255

260